

**ABDULRAZZOQ GURNAHNING "PARADISE" VA "BY THE SEA"
ROMANLARIDA INSON RUHIYATIDA ICHKI KONFLIKT TAHLILI**

Saydamatova Dilafrō'z Xamidullo qizi
NamDU 2-boshqich tayanch doktoranti
Email: dilafruzsaydamatova97@gmail.com
Tel:+998908501122
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15645430>

Annotatsiya: Mazkur maqolada Abdulrazzoq Gurnahning "Paradise" (Jannat), "By the Sea" (Dengiz bo'yida) romanlari ustida tahlil amalga oshirilgan bo'lib, maqolada asosiy e'tibor Gurnahning o'z qahramonlari orqali inson qalbidagi iztirob, yo'qotish, o'zlikni izlash kabi psixologik holatlarning badiiy ifodasi va ularning tahliliga qaratilgan. Gurnah romanlari nafaqat adabiy, balki psixologik tahlil uchun ham muhim deb hisoblanadi. Gurnah asarlarining chuqur psixologik mazmuni zamonaviy adabiy jarayonlar bilan uyg'unlashibgina qolmay, yangi avlod o'quvchilari uchun dolzarb ruhiy savollarni ko'taradi va shaxsiy va ijtimoiy kontekstlarni chuqur tushunishga yordam beradi. Bu asarlar, nafaqat post-kolonial jamiyatlardagi shaxsiy izlanishlar, balki butun dunyo bo'ylab ruhiy holatlarning umumiy tasviri ekanligi maqolada tahlil qilingan.

Key words: Abdulrazzoq Gurnah, ichki konflikt, o'zlikni anglash, inson ruhiyati, post colonial, "Paradise", "By the Sea".

**ANALYSIS OF INTERNAL CONFLICT IN THE HUMAN PSYCHE IN
ABDULRAZZOQ GURNAH'S NOVELS "PARADISE" AND "BY THE SEA"**

Saidamatova Dilafrōz Khamidullo qizi
NamDU 2nd year doctoral student
Email: dilafruzsaydamatova97@gmail.com
Telephone:+998908501122

Abstract: This article provides an analysis of Abdulrazzoq Gurnah's novels Paradise and By the Sea. The main focus of the article is on the artistic expression and analysis of psychological states such as anguish, loss, and the search for identity through Gurnah's characters. Gurnah's novels are considered important not only for literary but also for psychological analysis. The profound psychological content of Gurnah's works aligns with contemporary literary processes and raises relevant psychological questions for a new generation of readers, helping them to deeply understand both personal and social contexts. These works are analyzed in the article not only as explorations of personal identity in post-colonial societies but also as a universal depiction of psychological states worldwide.

Key words: Abdulrazaq Gurnah, internal conflict, self-awareness, human psyche, post colonial, "Paradise", "By the Sea".

**АНАЛИЗ ВНУТРЕННЕГО КОНФЛИКТА В ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ПСИХИКЕ В
РОМАНАХ АБДУЛРАЗЗОКА ГУРНА "ПАРАДАЙС" И "У МОРЯ"**

Саидаматова Дилафроз Хамидулло кызы
Докторант 2 курса НамДУ
Электронная почта: dilafruzsaydamatova97@gmail.com
Телефон: +998908501122

Аннотация: В данной статье проводится анализ романов Абдуллахура Гурна «Парадайс» и «У моря». Основное внимание уделяется художественному выражению и анализу психологических состояний, таких как страдание, потеря и поиск идентичности через персонажей Гурна. Романы Гурна считаются важными не только для литературного, но и для психологического анализа. Глубокое психологическое содержание произведений Гурна гармонично сочетается с современными литературными процессами и поднимает актуальные психологические вопросы для нового поколения читателей, помогая им глубже понять личный и социальный контексты. В статье рассматривается, что эти произведения являются не только исследованиями личной идентичности в постколониальных обществах, но и универсальным изображением психологических состояний по всему миру.

Ключевые слова: Абдуллахура Гурна, идентичность, человеческая психика, постколониальный, «Рай», «У моря».

KIRISH. Hayotning ilk bosqichidan boshlab ziddiyatlar inson bilan hamnafas qadam tashlaydi. Yaxshilik va yomonlik, ezgulik va qabohat, oq va qora doimo bir-biri bilan doimo kurashda. Bu kurashlarning inikosi esa badiiy adabiyotda jilolanadi. Badiiy adabiyot ham qadimdan insonlarning azaliy orzulari bilan bir qatorda azaliy muammolarni ham talqin qilib keladi. Ana shu azaliy muammolar badiiy asarda konflikt (qarama-qarshilik) sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiyotda murakkab va ko'p qirrali tizim sifatida ko'riluvchi omil- inson ruhiyati deb hisoblanadi. Inson ruhiyati ichida yuzaga keladigan ichki konfliktlar — shaxsning o'z ichki ehtiyojlari, qadriyatlari va tashqi muhit talablariga javobi orasidagi nizolar — badiiy asarlarda keng o'rganiladigan mavzulardan biridir

KONFLIKT (lot. conflictus – to'qnashuv) - personajlarning asar sujetida badiiy ifodasini topadigan o'zaro to'qnashuv va kurashlari, qahramon bilan muhit orasida yoki uning ruhiyatida kechuvchi ziddiyatlar, qarama-qarshiliklar. Konflikt termini an'anaviy tarzda ko'proq epik va dramatik asarlarga nisbatan qo'llanadi.¹

Ziddiyatlar badiiy asarda markaziy o'rinni egallaydi, bu voqealarni rivojlantiradigan keskinlik va dramtizmni ta'minlaydi. Adabiyotda, filmda yoki hayotiy vaziyatlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan konfliktlarning bir nechta turlari mavjud. Abdulrazzoq Gurnahning "Paradise" va "By the Sea" romanlarida ham shunday ichki konfliktlar muhim o'rin tutadi.

METODOLOGIYA. Tadqiqotda Abdulrazzoq Gurnahning "Paradise" (1994)² va "By the Sea" (2001) romanlari asosiy manba sifatida olingan. Tahlil uchun sifatli (qualitative) metod qo'llanib, matnning ichki psixologik tuzilishi, qahramonlarning ruhiy holatlari, ularning qarama-qarshi ichki kuchlari o'rganilgan. Asarlar o'qilishi davomida asosiy diqqat qahramonlarning ichki dunyosi, ularning ichki nizolari, qaror qabul qilish jarayonlari va bu jarayonlarda yuzaga keladigan ruhiy zo'riqishlarga qaratilgan. Shuningdek, maqola yozilishida ruhiyatshunoslik va adabiyotshunoslik nazariyasi, psixologik tahlil metodlari, ichki konflikt tushunchasi asos qilib olindi.

¹ . Дилмурод КУРОНОВ Адабиётшунослик лугати [Book]. - Тошкент : Akademnashr, 2013.

² Gurnah, Abdulrazak. *Paradise*. Bloomsbury Publishing, 1994.

NATIJALAR. Ushbu maqolada Gurnahning badiiy asarlaridan na'munalar keltirib, uning o'z asarlarida ruhiyatni tasvirlashdagi o'ziga xos uslubi va asarlaridagi diqqatni tortuvchi psixologik elementlar chuqur o'rganilib, matnli tahlil usuli qo'llanildi. Shu bilan birgalikda, psixologik va post-kolonial adabiyotshunoslik nazariyalariga asoslangan holda asarlarning kontekstual tahlili amalga oshiriladi. Qo'llanilgan metodologiyalar inson ruhiyatining psixologik, ijtimoiy va madaniy kontekstda qanday tasvirlanishini tushunishga yordam berdi.

Biz tadqiqotimizda Gurnah asarlari matnining asosiy strukturasi, qahramonlarning ichki dunyosini tushunish, asarda foydalanilgan til va uslubning tahlili, simvol va motivlar tahliliga e'tibor qaratdik.

Ishimizda psixoanalitik yondoshuv asosida Sigmund Freud va Carl Jungning psixoanalitik nazariyalaridan foydalanilib, asarlardagi qahramonlarning ruhiy holatlari va o'zlik izlanishlari o'rganildi. Masalan, Freudning "id, ego, va superego kontseptsiyalari" ³ yordamida ichki konfliktlar va shaxsiy muammolar tahlil qilindi. "*Paradise*" ⁴ romanida Yusufning ichki konfliktini misol tariqasida oladigan bo'lsak:

Id (istak va instinktlar): Yusuf bolaligidan otasining unga bo'lgan sovuqligi va uni savdogar Azizga qarz evaziga "sotib yuborishi" natijasida chuqur ruhiy jarohat oladi. Yusufning ichki istaklari (id) ozodlik, sevgiga intilish, oilasiga sodiq qolishdir.

Ego (real hayotdagi moslashuv): Yusufning real hayotda Aziz bilan bo'lishga majburligi va savdogarlikni o'rganishi, yangi hayotga moslashishga urinishi sahnalari.

Superego (axloqiy qadriyatlar, ichki hukm): Yusuf ota-onasini tark etgani, o'z qarzini to'layotgani, mustamlakachilik davrida yangi normalarga moslashgani sababli o'zini aybdor his qiladi. Uning axloqiy qadriyatlari (superego) va hayotiy sharoit (ego) o'rtasida kuchli konflikt yuzaga keladi.

Yusuf o'zini doimo ikki olam orasida his qilishi – bir tarafdin o'z ildizlarini unutmaslikka harakat qilishi va yana ikkinchi tomondan, yangi hayot tarziga ko'nikishga majburligi sababli asardagi qahramonning egosi va superegosi o'rtasidagi to'qnashuvlarga duch kelamiz.

Gurnahning badiiy uslubi va dunyoqarashini yoritish uchun uning asarlarida ruhiyatni shakllantiruvchi asosiy omillar – tarixiy jarayonlar, migratsiya, kimlikni izlash va o'zlikni anglash kabi unsurlarni ochib berish lozimligi aniqlandi.

Gurnah asarlarida inson ruhiyatining tasviri ko'p hollarda ichki monologlar, yodgorliklar va o'zlikni yo'qotish yoki qayta tiklash orqali ifodalanadi. Gurnah o'z asarlarida ichki kurashlar va kimlikni izlash, qochish va uyga qaytish, travma va o'tgan hotiralar, kuchli realizm kabi usullardan inson ruhiyatini chuqurroq yoritish maqsadida mohirona foydalangan. "*Paradise*" va "*By the Sea*" kabi romanlarida, qahramonlarning ruhiy holatlari o'zgaruvchan va dinamikdir. Masalan, "*Paradise*"da yozuvchi voqea yuz bergan malakatdagi iqtisodiy va siyosiy inqirozlar, kolonialistik va ijtimoiy tizimlar o'z ta'sirini o'tkazgan qahramonlarning ruhiy holatini tasvirlaydi. Asarda Yusufning Azizga "qarz evaziga" topshirilishi epizodi asnosida xususiy mulk tizimi va iqtisodiy nohaqlik sharoitida bolalar qanday qilib "bozor qiymatiga" aylantirilganini ko'rsatsa, Yusufning — tushunarsiz qo'rquvi, xafa bo'lishi, ajralish ruhiy zarbasi kabi holatlari — mustamlakachilikning shaxsiy hayotga qay darajada salbiy tas'ir qilganini aks ettiradi.

³ Gurnah, Abdulrazak. *By the Sea*. London: Bloomsbury Publishing, 2001.

Navbatdagi asardan keltirilgan parchada esa, romanning 2 - bobida yuz beradigan epizodni tahlil qilamiz. Voqealar rivoji Yusuf Aziz bilan uzoq savdo safariga o'tlanishidan kelib chiqadi. Yusufning Aziz bilan safarga chiqishi uning bolalikdan kattalikka o'tishini ifodalaydi. Ular safar davomida notanish insonlar, dushmanona qishloqlar va yangi odat va qoidalarga duch kelishadi. Bu esa Yusufning begona muhitda o'z o'rnini topishga urinishini, ichki xavotiri va yangi hayotga moslashishga bo'lgan ruhiy zo'riqlashini aks ettiradi.

"...They left behind the coast and made for the inland, through lands where the language was foreign, and the people looked at them with suspicion. Yusuf followed, his eyes always searching, his feet unsure but determined (ular sohilni ortda qoldirib, ichki hududlarga yo'l oldilar, bu yerlar tili notanish, odamlari esa ularga shubha bilan qarardi. Yusuf orqalaridan ergashdi, ko'zlari har doim nimanidir izlardi, oyoqlari ishonchsiz, biroq qat'iy edi.)..." (1, 2-bob "The Mountain Town")

Bu ta'sirlar esa asarning badiiy qiymatini sezilarli darajada oshirib berdi. Asarda o'zlik, kimlik, oilaviy aloqalar, sevgi, xiyonat va insonning o'z ruhiy holatini anglashiga asosiy e'tibor qaratilgan. Qahramonlar o'zlarini va atrofdagi dunyoni anglashga intilishlari kabi jarayonlar esa ularning ruhiyatini shakllantiruvchi omil sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birgalikda "Paradise" romani ustida Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti ilmiy xodimi Muborak Qosimova tomonidan ham izlanishlar amalga oshirilgan bo'lib Gurnahning romanida kolonializmning ta'siri, identitet va joylashuv mavzularini chuqur o'rganadi. U roman orqali Gurnahning murakkab tarixiy va madaniy kontekstlarni qanday ifodalashini tahlil qiladi.⁵ Uning 2024-yilda chop etilgan maqolasi "Abdurrazzoq Gurnah asarlarida roman janrining o'ziga xos xususiyatlari" nomi bilan e'lon qilingan va bu maqolada Gurnahning murakkab badiiy tuzilmalari, tarixiy kontekstlari va postkolonial mavzularni qanday yoritgani tahlil qilingan.

"By the Sea" romaniga to'xtaladigan bo'lsak, ushbu asar migratsiya va insonlarning yangi madaniyatlarga duch kelishi va tanishish jarayonidagi ichki iztiroblari va ruhiy kechinmalari ifodalangan.

"...I speak to maps. And sometimes they say something back to me. This is not as strange as it sounds, nor is it an unheard of thing. Before maps the world was limitless. It was maps that gave it shape and made it seem like territory, like something that could be possessed, not just laid waste and plundered..." [2] Mazkur iqtibosda xaritalar orqali o'zligini anglashga urinayotgan migrantlarning ichki kechinmalari, yangi muhitdagi adaptatsiya va kimlikni qayta shakllantirish jarayonlari tasvirlab berilgan. Umuman olganda, Gurnahning mazkur asari, insonlarning ichki izlanishlari, aloqalari va ruhiy izlanishlari haqida chuqur fikrlar beradi.

Gurnahning asarlarida migratsiya va yashash joylarining o'zgarishi, odamlarning kimligini yo'qotish yoki qayta tiklash haqidagi ichki izlanishlari asosiy mavzulardan biridir. Ruhiyat va identitetni izlash jarayonidagi qahramonlarning psixologik kechinmalari, jamiyat va madaniyat ta'sirida o'zgaradi. Shu bilan birga, Gurnah ruhiyatni tasvirlashda tarixi, madaniyat va individual tajribalarning kesishgan nuqtalarini ochib beradi, bu esa o'quvchiga chuqur psixologik tafakkur imkonini yaratadi. Har ikkala bebaho asar ham o'z zahirida inson ruhiyatini, o'zlikni anglashni va o'tmishning ta'sirini chuqur yoritadi.

⁵ UNIQUE FEATURES OF THE NOVEL GENRE IN THE WORK OF ABULRAZAK GURNAH.2024.

MUHOKAMA. Tadqiqotimizning maqsadi Gurnahning asarlarida inson ruhiyatini tahlil qilish ekan avvalo, asarlarni ijtimoiy, tarixiy va madaniy kontekstlarda ko'rib chiqish lozim deb hisoblaymiz. Abdulrazzoq Gurnah asarlarida inson ruhiyatining talqini post-kolonial jamiyatlarda yashayotgan shaxslarning ichki iztiroblari va o'zlikni izlash jarayonlariga qaratilgan. Gurnah, badiiy asarlarida individual va kollektiv xotira, tarixiy travmalar, shaxsiy kimlik va madaniy o'zgarishlarni chuqur tahlil qiladi. Bu jarayonlar, nafaqat qahramonlarning shaxsiy hissiyotlariga, balki ularning yashash sharoitlari, ijtimoiy tizimlar va madaniyatlar bilan munosabatlariga ham ta'sir qiladi. Gurnah asarlarida ruhiyatning shakllanishi va o'zgarishi, xarakterlarning o'ziga xos psixologik portretlari orqali ifodalanadi.

Abdulrazzoq Gurnah asarlarida inson ruhiyatini tahlil qilish jarayoni, uning yaratgan badiiy dunyosida ko'plab murakkab va nozik jihatlar mavjud. Inson ruhiyatining shakllanishida ijtimoiy, tarixiy va madaniy kontekstning ta'sirini o'rganish Gurnah asarlarini o'rganishda asosiy ro'l uning romanlari — postmustamlakachilik va muhojirlik kontekstida shakllangan shaxsiyatlar dramatik ichki kechinmalari orqali zamonaviy insonning ruhiy holatini o'rganish uchun muhim manbadir.

Gurnah asarlarida inson ruhiyatining shakllanishida kolonializmning ta'siri muhim ahamiyatga ega. Kolonializmni, Gurnah ko'pincha ijtimoiy tizimlarning, etnik guruhlar o'rtasidagi qarama-qarshiliklarning va yurtlardan majburiy ravishda ko'chirilgan odamlarning ruhiyatidagi izlar sifatida ko'rsatadi. Buning yorqin dalili sifatida yozuvchi "Paradise" va "By the Sea" kabi asarlarda, Gurnah o'zining qahramonlari — Yusuf va Salim orqali, kolonializmning insonlar va jamiyatlarga bo'lgan ta'sirini, bu jarayonning ruhiy darajada qanday izlar qoldirganini tasvirlaganini ko'ramiz. Masalan,

"...He would feel no remorse about his parents... They had abandoned him years ago to win their own freedom, and now he would abandon them..." [1] Asardan keltirilgan ushbu parchada Yusufning hayotiga Kolonializmning ta'siri, ota onasi o'z erkinligi uchun uni yillar avval tashlab ketishgani va buning natijasida Yusufning ichki ziddiyati yuzaga kelishini tasvirlangan.

"...The garden was divided into quarters, with a pool in the center and water channels running off it in the four direction. The quadrants were planted with trees and bushes, some of them in flower: lavender, henna, rosemary and aloe ... clovers and grass, and scattered clumps of lilies and irises..." [1]

Mazkur epizodda Azizning bog'i tasvirlangan sahna keltirilgan va bu bog' jannatga qiyoslangan . bu esa u yerda tinchlik, barqarorlik va madaniyatni ifodalaydi. Bog'ning to'rt qismga bo'linishi esa asardagi qahramonlarning ichki dunyosi muvozanatini ifodalaydi. Bog' tasviri Azizning ichki dunyosi, uning ideal holatini ifodalasada, roman davomida Azizning shaxsiy hayoti va oilaviy munosabatlari bu jannat bog'i go'zalligiga zid keladi. Bog' tashqarisida esa siyosiy ziddiyat, iqtisodiy bosim, ichki konfliktlar mavjud. Shuning sababli bog' ramziy nuqtai nazardan jannat, real hayotda esa Aziz va uning atrofidagi insonlarning hayoti murakkab va ziddiyatli ekanini ko'rsatib beradi.

Gurnah asarlarida duch kelinadigan ko'zga ko'ringan mavzulardan biri — bu identitet inqirozidir. "By the Sea" romanida bosh qahramon Salim o'zining kim ekani , milliy va madaniy ildizlarini anglashda iztiroblar girdobida qoladi. Salim o'zini "begona" his qilgan muhitda yashashga majbur bo'ladi, lekin shu bilan birga o'zining kelib chiqishini butunlay inkor etolmaydi. Bu psixologik holat — Frants Fanonning "qora tanli insonning oq jamiyatdagi o'zligini yo'qotish" g'oyasini eslatadi. Gurnah shaxsiyatning buzilishi, ijtimoiy maskalash va

ruhiy yakkalanish kabi jarayonlarni ochib berishda qahramon Salimning ichki kechinmalaridan foydalandi. Bu jarayonlar Loimeier, Romanning “Muslim Societies in Postcolonial Africa” asarida chuqur tahlil qilingan.⁶

Frants Fanonning “Qora tanli insonning oq jamiyatdagi o‘zligini yo‘qotishi” masalasi, ya’ni irqchilik va kolonializm sharoitida qora tanlilarning o‘zligini yo‘qotishi mavzusi ko‘plab postkolonial adabiyotshunoslar va faylasuflar tomonidan tahlil qilingan. Bu borada ayniqsa Frants Fanonning o‘zi muhim nazariy manba hisoblanadi, uning “Qora terining pedagogikasi”⁷ va “Jismoniy va ruhiy qullik”⁸ kabi asarlari bunga misol.

XULOSA. Abdulrazzoq Gurnaning “Paradise” va “By the Sea” romanlarida inson ruhiyatidagi ichki konfliktlar murakkab psixologik jarayonlar sifatida tasvirlangan. Ushbu konfliktlar qahramonlarning o‘zlikni anglash, shaxs va jamiyat o‘rtasidagi muvozanatni topish jarayonlarida muhim rol o‘ynaydi. Romandagi ichki konflikt tahlili Gurnaning badiiy uslubining chuqurligini va zamonaviy inson ruhiyati muammolarini yoritishdagi mahoratini ochib beradi. Gurnah asarlarining chuqur psixologik mazmuni zamonaviy adabiy jarayonlar bilan uyg‘unlashibgina qolmay, yangi avlod o‘quvchilari uchun dolzarb ruhiy savollarini ko‘taradi va shaxsiy-ijtimoiy kontekstlarni chuqur tushunishga yordam beradi. Bu asarlar, nafaqat postkolonial jamiyatlardagi shaxsiy izlanishlar, balki butun dunyo bo‘ylab ruhiy holatlarning umumiy tasviridir.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Дилмурод КУРОНОВ Адабиётшунослик лугати [Book]. - Тошкент : Akademnashr, 2013.
2. Gurnah, Abdulrazak. *Paradise*. Bloomsbury Publishing, 1994.
3. Gurnah, Abdulrazak. *By the Sea*. London: Bloomsbury Publishing, 2001.
4. Freud, Sigmund. *The Ego and the Id*. Translated by Joan Riviere. London: The Hogarth Press, 1923.
5. Erikson, Erik H. *Identity: Youth and Crisis*. Norton & Company, 1968.
6. Muborak Qosimova , UNIQUE FEATURES OF THE NOVEL GENRE IN THE WORK OF ABULRAZAK GURNAH.2024.
7. Loimeier, Roman. “Muslim Societies in Postcolonial Africa.” Indiana University Press, 2013
8. Xamdamova, O. M., Xatamova, Z. N., Ibragimov, N., & Tishabaeva, I. (2023). O ‘zbekiston ta’limida uzviy bog ‘liqlik va rivojlantirish usullari. *Science and innovation ideas in modern education*, 1(7).
9. Fanon, Frantz. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum, 1970.

⁶ Loimeier, Roman. “Muslim Societies in Postcolonial Africa.” Indiana University Press, 2013.

⁷ Fanon, Frantz. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum, 1970.

⁸ Fanon, Frantz. *The Wretched of the Earth*. New York: Grove Press, 1963.